

STORTINGET

Innst. 265 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen

Dokument 8:112 S (2022–2023)

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Lars Haltbrekken, Birgit Oline Kjerstad og Torgeir Knag Fylkesnes om opprydding av nedlagte og forurensende gruver

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen innhente en total oversikt over gamle nedlagte gruver i Norge og forurensningsfaren de utgjør ut ifra de stedegne kvalitetene til vann- og jordforekomstene.
2. Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 avklare forurensningsansvaret for de nedlagte gruvene hvor forurensningsansvaret per i dag ikke er avklart. Her må det økonomiske ansvaret til selskapene som har hentet ut verdier fra gruveaktiviteten, vektlegges i vurderingen av hvem som har forurensningsansvaret.
3. Stortinget ber regjeringen, sammen med aktuelle aktører, lage en tidfestet plan for opprydding av samtlige nedlagte forurensende gruver.
4. Stortinget ber regjeringen vurdere hvilket offentlig organ som er best egnet til å følge opp ansvaret for opprydding av nedlagte og forurensende gruver hvor ansvaret ikke er avklart, innen 5 år etter avvikling av virksomhet ved alvorlig grad av forurensning og innen 10 år etter avvikling av virksomhet ved moderat grad av forurensning.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Karianne B. Bråthen, Per Vidar Kjølmoen, Tobias Hangaard Linge og Solveig Vitanza, fra Høyre, Guro Angell Gimse, Olve Grotle og Lene Westgaard-Halle, fra Senterpartiet, Hans Gunnar Holand, Jenny Klinge og Per Olav Tyldum, fra Fremskrittspartiet, Sivert Bjørnstad og Bengt Rune Strifeldt, fra Sosialistisk Venstreparti, fung. leder Torgeir Knag Fylkesnes, fra Rødt, Geir Jørgensen, fra Venstre, Alfred Jens Bjørlo, og fra Miljøpartiet De Grønne, Rasmus Hansson, viser til Dokument 8:112 S (2022–2023) om opprydding av nedlagte og forurensende gruver. Komiteen viser videre til næringsministerens brev av 15. februar 2023 med statsrådets vurdering av forslaget. Brevet er vedlagt innstillingen.

Komiteen viser til at Nærings- og fiskeridepartementet er eier av 15 gruveeiendommer som er hjemfalt til staten etter avslutning av drift. Tre av disse 15 gruvene, Løkken Verk, Follidal Verk og Sulitjelma gruver er blant de mest forurensende gruvene i Norge.

Komiteen er enig med forslagsstillerne i at det er en viktig målsetting at forurensning fra nedlagte gruver ikke skal ødelegge natur og livsgrunnlaget for fisk, dyr og annet liv.

Videre viser komiteen til at Riksrevisjonen i sin rapport fra oktober 2022 skriver at Nærings- og fiskeri-

departementet ikke forvalter sitt ansvar for de hjemfalte gruvene i tråd med forurensningsloven, og at Direktoratet for mineralforvaltning

«etterlever ikke Miljødirektoratets pålegg fra 1993–2005 om å redusere tungmetallforurensning ved Sulitjelma og Folldal gruver».

Videre viser komiteen til at regjeringen i budsjettenigheten for 2023 forpliktet seg til å

«i løpet av 2023 stille strengere krav til gruvevirksomhet om tilbakefylling og økt ressursutnyttelse».

Komiteen viser også næringsministerens brev av 15. februar 2023, hvor det opplyses at det over statsbudsjettet for 2023 ble bevilget 16 mill. kroner til første trinn av opprydding ved Folldal Verk, og at Direktoratet for mineralforvaltning er i gang med dette arbeidet.

Komiteen viser til at det er kommet to skriftlige høringsinnspill i saken fra henholdsvis Røros, Holtålen, Os, Tolga og Engerdal kommuner og Trøndelag fylkeskommune.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innhente en total oversikt over gamle nedlagte gruver i Norge og forurensningsfaren de utgjør ut ifra de stedegne kvalitetene til vann- og jordforekomstene, og innen utgangen av vårsesjonen 2024 komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, er opptatt av å begrense forurensning fra gamle, nedlagte gruver. Flertallet viser til statsrådets svarbrev til komiteen, som henviser til forurensningsloven § 7 andre ledd om at den ansvarlige, når det er fare for forurensning, skal sørge for tiltak for å hindre forurensningen. I saker der ansvarsforholdene er uklare, skal miljømyndighetene vurdere fra sak til sak hvem som er nærmest til å ta ansvar, og videre gi pålegg om iverksetting av tiltak.

Flertallet viser til at det ble igangsatt et systematisk arbeid på 1980-tallet for å redusere forurensning fra gruver. Til tross for dette pågår det fremdeles forurensning flere plasser, deriblant i de hjemfalte gruveområdene Løkken, Folldal og Sulitjelma. Flertallet viser videre til at miljømyndighetene har gitt Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) pålegg om opprydding i de nevnte gruveområdene, hvor NFD har gitt Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) fullmakt til å iverksette tiltak for å redusere miljøkonsekvenser etter tidligere mineralvirksomhet i områder hvor NFD har et eier- eller forvaltningsansvar.

Flertallet viser til at det er innført tiltak på Løkken Verk hvor to av tre miljømål per i dag er oppfylt som

følge av arbeidet. Videre vises det til at det er bevilget 16 mill. kroner i statsbudsjettet for 2023 til første trinn av oppryddingen i Folldal. I tråd med rådene fra faglig ekspertise er det per dags dato ikke iverksatt tiltak ved Sulitjelma gruver. Situasjonen i Sulitjelma overvåkes gjennom DMFs vannovervåkingsprogram. Flertallet viser til statsrådets brev, hvor det bemerkes at det kan bli aktuelt med tiltak i fremtiden dersom situasjonen endrer seg.

Flertallet er kjent med at flere av miljøtiltakene som er iverksatt ved eksempelvis Løkken Verk, er midlertidige. Flertallet er ikke kjent med at det per i dag eksisterer teknologi for varige tiltak, og er derfor opptatt av å bygge opp ytterligere kompetanse på gruveforurensning i Norge. Flertallet mener derfor at myndighetene i større grad bør involvere relevante forsknings- og kunnskapsmiljøer for å utvikle kompetanse og nye løsninger på feltet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne viser til at tungmetaller fra gruver ødelegger livsgrunnlaget for fisk og annet liv som lever i og av vannet som forurenses. Disse medlemmer viser til at Nærings- og fiskeridepartementet er eier av 15 gruveieendommer som hjemfalt til staten etter avslutning av drift i henhold til den tidligere industrikonsesjonsloven som trådte i kraft i 1917. Riksrevisjonens rapport fra oktober 2022 viser at Nærings- og fiskeridepartementet ikke forvalter sitt ansvar for de hjemfalte gruvene i tråd med forurensningsloven. Disse medlemmer mener regjeringen må sikre at departementet følger opp sitt ansvar i tråd med Riksrevisjonens rapport.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ønsker å understreke at nedlagte gruver stadig er en kilde til alvorlig forurensning av norske vassdrag.

Disse medlemmer påpeker at det fra flere lokale grupper er knyttet bekymring til flere forurensende nedlagte gruver som ingen i dag tar ansvar for å rydde opp. Disse medlemmer mener det er myndighetenes ansvar å se til at nedlagte gruver ikke forurenses, og fordele ansvar for opprydding samt se til at dette ansvaret følges opp. Disse medlemmer mener videre at selskap som har sikret seg utbytte av gruedriften, må tildeles et særskilt ansvar for opprydding.

Disse medlemmer viser også til at oppryddingsarbeidet i noen tilfeller er dårlig utført, noe som fører til at forurensningsfaren gjenoppstår over tid. Disse medlemmer mener at kortsiktig kostnadseffektivitet i drift og opprydding av gruver ikke skal bli et langsiktig miljøproblem.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 avklare forurensningsansvaret for de nedlagte gruvene hvor forurensningsansvaret per i dag ikke er avklart, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. I vurderingen av hvem som har forurensningsansvaret, skal det økonomiske ansvaret til selskapene som har hentet ut verdier fra gruveaktiviteten, vektlegges.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, sammen med aktuelle aktører, lage en tidfestet plan for opprydding av samtlige nedlagte forurensende gruver og innen fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett 2024 komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvilket offentlig organ som er best egnet til å følge opp ansvaret for opprydding av nedlagte og forurensende gruver hvor ansvaret ikke er avklart, innen 5 år etter avvikling av virksomhet ved alvorlig grad av forurensning og innen 10 år etter avvikling av virksomhet ved moderat grad av forurensning.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 avklare forurensningsansvaret for de nedlagte gruvene hvor forurensningsansvaret per i dag ikke er avklart, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. I vurderingen av

hvem som har forurensningsansvaret, skal det økonomiske ansvaret til selskapene som har hentet ut verdier fra gruveaktiviteten, vektlegges.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen, sammen med aktuelle aktører, lage en tidfestet plan for opprydding av samtlige nedlagte forurensende gruver og innen fremleggelsen av revidert nasjonalbudsjett 2024 komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen vurdere hvilket offentlig organ som er best egnet til å følge opp ansvaret for opprydding av nedlagte og forurensende gruver hvor ansvaret ikke er avklart, innen 5 år etter avvikling av virksomhet ved alvorlig grad av forurensning og innen 10 år etter avvikling av virksomhet ved moderat grad av forurensning.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen innhente en total oversikt over gamle nedlagte gruver i Norge og forurensningsfaren de utgjør ut ifra de stedegne kvalitetene til vann- og jordforekomstene, og innen utgangen av vårsesjonen 2024 komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Oslo, i næringskomiteen, den 28. mars 2023

Torgeir Knag Fylkesnes

fung. leder

Geir Jørgensen

ordfører

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Næringsministeren

Stortingets næringskomité
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

23/1110-3

15. februar 2023

Dokument 8:112 S (2022-2023) - representantforslag om opprydding av nedlagte og forurensede gruver

Jeg viser til brev fra Stortingets næringskomite av 7. februar 2023 med representantforslag om opprydding av nedlagte og forurensede gruver fra stortingsrepresentantene Lars haltbrekken (SV), Birgit Oline Kjerstad (SV) og Torgeir Knag Fylkesnes (SV).

Det generelle utgangspunktet etter både tidligere og dagens lovgivning er at det er den som driver eller som har drevet mineralvirksomhet som er ansvarlig for sikring og opprydding etter driften. Forurensning fra nedlagte gruver reguleres av forurensningsloven. Etter forurensningsloven § 7, andre ledd, skal den ansvarlige, når det er fare for forurensning, sørge for tiltak for å hindre forurensningen. Etter forurensningsloven gjelder tiltaksplikten «tiltak som står i et rimelig forhold til de skader og ulemper som skal unngås». For gamle gruveområder vil ikke alltid virksomheten som tok ut mineraler eksistere lenger eller ha rettsetterfølgere som kan pålegges ansvar for opprydding. I saker hvor ansvarsforholdene er uklare vurderer miljømyndighetene fra sak til sak hvem som er nærmest til å ta ansvar, og kan gi pålegg om opprydding. Dette gjelder uavhengig av om det er private eller statlige aktører som vurderes å være nærmest å ha ansvaret for eiendommen som er forurenset.

Det ble startet et systematisk arbeid for å redusere gruveforurensning på 1980-tallet, og en undersøkelse fra 2003 viste at det hadde skjedd vesentlige forbedringer.¹ Det pågår imidlertid fortsatt forurensning flere plasser. Følgende områder har blitt vurdert som gruveområdene med størst gjenstående risiko for forurensning i Norge:

- Folldal Verk
- Løkken Gruber

¹ NIVA, Elvestrekninger påvirket av gruveforurensning (TA-1986/2003).

- Nordgruvefeltet
- Storzområdet
- Sulitjelma Gruber

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) har bla. ansvar for de hjemfalte gruveområdene Løkken, Folldal og Sulitjelma, hvor miljømyndighetene har gitt departementet pålegg om opprydning. På fullmakt fra NFD gjennomfører Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) tiltak for å redusere miljøkonsekvenser etter tidligere mineralvirksomhet i områder hvor NFD har et eier- eller forvaltningsansvar. I arbeidet for å redusere forurensing er det viktig å foreta helhetlige vurderinger av de faktiske konsekvensene av forurensningen og fare for spredning. Løkken er tidligere blitt prioritert fordi potensialet for økt alvorlig forurensing fra området ble vurdert til å være meget stor i tilhørende pålegg fra Statens Forurensingstilsyn fra 2008. To av tre miljømål for Løkken er i dag oppnådd. Effekten av de gjennomførte tiltakene er vurdert og danner grunnlag for utredning av nye tiltak for også å kunne oppnå det siste miljømålet på Løkken. I tillegg er det også viktig å ta hensyn til kulturminneinteresser i vurderingen av aktuelle tiltak. Dette gjelder blant annet i Folldal, hvor NFD har et ansvar for opprydning. Det er i statsbudsjettet for 2023 bevilget 16 mill. kroner til første trinn av opprydning i Folldal, og DMF er i gang med dette arbeidet i henhold til helhetlig tiltaksplan for området. Når det gjelder pålegget for Sulitjelma er den foreløpige anbefalingen fra DMF at det ikke skal iverksettes tiltak, i tråd med anbefaling fra fagekspertise. Denne anbefalingen er basert på en rekke undersøkelser rundt kilder til forurensing, og at det er stor usikkerhet knyttet til effekten av tiltak. Situasjonen i Sulitjelma overvåkes imidlertid gjennom DMFs vannovervåkningsprogram, og det kan bli aktuelt med tiltak i fremtiden dersom situasjonen endrer seg.

Gruvedrift har gjennom historien vært en viktig næring for Norge, og jeg er enig i at det er viktig å begrense forurensing fra gamle gruver. Samtidig må opprydningstiltak vurderes mot eventuelle ulemper, og de vil i mange tilfeller være svært kostbare og komplekse å gjennomføre. Det vil ikke alltid være riktig ressursbruk å bruke store summer på opprydningsarbeid, hvis effekter av tiltak ikke er tilstrekkelig utredet og dermed også svært usikre. De krever også god prosjektledelse og tilstrekkelig oppfølging. Det er også forskjeller mellom de gamle gruveområdene. Det bør etter min vurdering tas utgangspunkt i forurensingsrisiko ved prioriteringen av tiltak knyttet til gamle gruveområder. For gruvene som NFD har ansvar for, er forurensingsrisikoen vurdert å være størst for Folldal Verk, Løkken Gruber og Sulitjelma Gruber. Dette er bakgrunnen for at NFD har mottatt pålegg om opprydning fra miljømyndighetene for disse områdene. Områdene overvåkes også gjennom DMFs vannovervåkningsprogram.

Når det gjelder Riksrevisjonens rapport er jeg enig med Riksrevisjonen i at det er viktig å oppfylle påleggene fra miljømyndighetene om å redusere forurensningen fra nedlagte gruver som NFD har ansvar for. NFD har imidlertid ikke et generelt ansvar for opprydning av all tidligere gruvevirksomhet, og som nevnt er det miljømyndighetene som vurderer fra sak til sak hvem som er nærmest til å ta ansvar i kretsen av ansvarlige.

Med hilsen

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Jan Christian Vestre', written in a cursive style.

Jan Christian Vestre

Kopi

Hilde markhus

